

Bezpečnost personálu

Situace bezpečnosti práce nelékařských pracovníků se zaměřením na bodná poranění

Veronika Zachová, Dagmar Škočová
1. chirurgická klinika, Všeobecná fakultní nemocnice v Praze

Bodná poranění jsou nejčastějším pracovním úrazem zdravotnických pracovníků všech druhů profesí. Anketa, jejíž výsledky jsou níže prezentovány, se zabývá incidencí bodných poranění a související problematikou u nelékařských pracovníků v roce 2012. Bodná poranění potvrzují dvě třetiny respondentů z celkového počtu 1 898 dotazovaných.

Problematika ochrany zdraví a bezpečnosti práce zdravotnických pracovníků je v poslední době publikována v odborných textech

*převzato z časopisu **Diagnóza a ošetřovatelství** 1/2013 se souhlasem redakce*

prostřednictvím činnosti národních pracovních skupin odborníků ze zdravotnické praxe a také v reakci na celoevropská doporučení. Prvním anketním šetřením, které zpracovávala Pracovní skupina Bezpečnost personálu Aesculap Akademie, reflektovala situaci

na přelomu let 2009–2010. Druhé anketní šetření se konalo v první polovině roku 2012. Obě ankety jsou ve společných otázkách porovnatelné a je patrný pozitivní vývoj v této oblasti. Zaměření ankety odráží problematiku expozice a přenosu profesionálních nákaz, rizika a incidence bodných poranění nelékařských pracovníků při výkonu povolání a také znalosti a dodržování postupů při využívání pomůcek uzavřené infuzní linky. Pracovní skupina Bezpečnost personálu je složena z devíti členů vykonávajících odbornou praxi v lékařských i nelékařských povoláních. Záštitu nad prací skupiny převzala i Česká asociace sester. Výsledná doporučení a materiály zpracovávané těmito odborníky jsou k dispozici na webových stránkách www.bezpecnostpersonalu.cz.

Materiál a metody

Cíli v pořadí druhé rozsáhlé ankety mapující situaci v oblasti bezpečnosti personálu nelékařských pracovníků bylo mj. porovnat vývoj situace v odstupu dvou let z hlediska výskytu poranění ostrými předměty, dále bylo zjišťováno, zdali je zaznamenávání pracovních úrazů důkladnější, úroveň informovanosti pracovníků nelékařských profesí vyšší a jaká je incidence chorob z povolání.

Předpokládali jsme, že se situace s ohledem na bezpečnost práce a ochrany zdraví zlepší, proto došlo k úpravám ve stanovených hypotézách.

- H 1 – předpokládali jsme, že poklesl počet zdravotnických pracovníků nelékařských oborů, kteří se během výkonu povolání poranili ostrými předměty
- H 2 – předpokládali jsme, že se pracovní úrazy ve všech případech důsledněji zaznamenávají
- H 3 – předpokládali jsme, že informovanost o problematice bezpečnosti personálu stoupá

Pro účely průzkumného šetření byl revizován a upraven původní dotazník vlastní konstrukce. Jeho druhá verze obsahovala: 42 otázek (z toho 13 otázek uzavřených, 12 otázek otevřených, 17 otázek polouzavřených). Z celkového počtu 2 600 oslovených respondentů se jich průzkumného šetření zúčastnilo 1 898. Data byla shromažďována od ledna 2012 do července 2012. Návratnost ankety představovala 73%, což je téměř shodné s předchozí anketou, kde byla návratnost 75%. Porovnávaly se pouze položky, které zůstaly nezměněné. Oproti předchozí anketě se navíc rozšířilo spektrum respondentů. Jednalo se tentokrát o nelékařské pracovníky z pěti fakulturních a sedmi regionálních nemocnic v České republice.

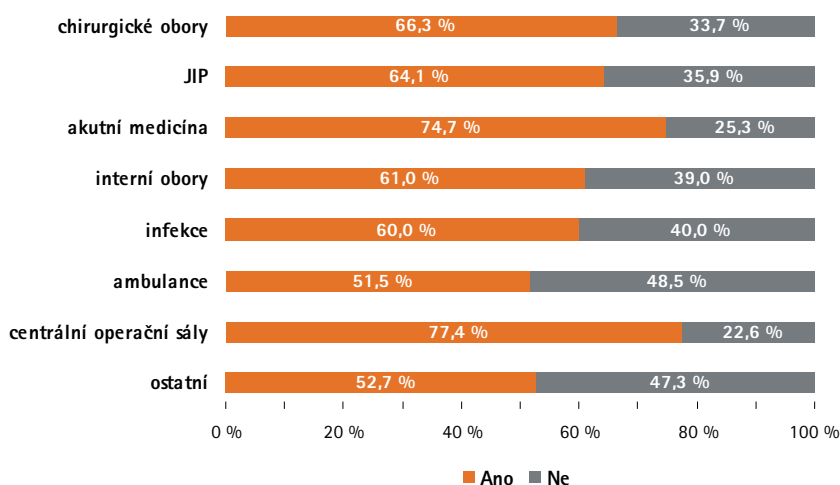
Výsledky

Poranění ostrými předměty

Z výsledných statistických údajů bylo zjištěno, že se počty výskytu bodných poranění z hlediska typů pracovišť pohybují ve stejném rozmezí, pouze mírné zvýšení výskytu bodných poranění je zaznamenáno u re-

Poranění ostrým předmětem v závislosti na medicínském oboru

(N = 1 887)

spondentů na odděleních akutní medicíny. Z hlediska specializace profese se poranili všichni respondenti vykonávající instrumentování při chirurgických výkonech a všichni zdravotničtí záchranáři.

Výsledky druhého šetření přináší optimistickou zprávu z hlediska poklesu počtu poraněných zdravotnických pracovníků. Oproti prvnímu anketnímu šetření, kdy se poranilo 83 % (876) z úplných validních odpovědí účastníků při výkonu povolání ostrým předmětem, je ve druhém anketním šetření 63,8 % (1898) poraněných respondentů, 68,1 % (1020) pracujících ve fakulturních nemocnicích a 58,7 % (878) pracujících v regionech.*

Poranění ostrými předměty

	ano	ne	počet*
Fakultní nemocnice	68,1%	31,9%	1 020
Regionální nemocnice	58,7%	41,3%	878

**Celkový počet respondentů

Níže uvedená tabulka znázorňuje pokles výskytu bodných poranění v porovnání s údaji z let 2010 a 2012. Pokles můžeme vnímat jako významný.

	2010	2012
Ano	83,0%	68,1%
Ne	17,0%	31,9%

Z hlediska počtu poranění jsou významnější počty respondentů, kteří se poranili jednou až třikrát (17,8–23,6 %). Počet respondentů s vícečetným bodným poraněním klesá. Neméně důležité okolnosti vzniku bodného poranění byly rozděleny podle fázi na poranění ostrým předmětem před použitím ostrého předmětu (aplikaci) 60,4 %, při aplikaci 16,7 %, po použití ostrých předmětů 49,3 % a během likvidace a odkládání použitých pomůcek 56,3 %.

Oproti výsledkům prvního anketního šetření z roku 2010 stoupl počet respondentů, kteří se poranili v pracovním procesu o použitý ostrý předmět. (V roce 2010 byla data rozložena takto: K poranění došlo u respondentů za těchto okolností: 67,3 % respondentů se poranilo při přípravných pracích či před použitím ostrých pomůcek, 42,5 % respondentů se poranilo po použití ostrých předmětů a 46,3 % respondentů se poranilo během likvidace pomůcek či při jejich odkládání do odpadní nádoby.)

Z hlediska druhu ostrého předmětu se nejčastěji respondenti poranili o injekční jehlu, a to 85,7 %. Více než 25 % respondentů se poranilo o jehlu určenou k odběru krve. Dalším ostrým předmětem je z hlediska četnosti velmi podstatný výskyt poranění o skleněné ampule a skleněné předměty, a to u 27,8 % respondentů. Tabulka znázorňuje porovnání mezi lety 2010 a 2012, kde je patrné vyšší procentuální zastoupení injekční jehly a jehly

* V článku byly opraveny a správně přiřazeny údaje v tabulce "Poranění ostrými předměty".

	2010		2012	
	ano	ne	ano	ne
Injekční jehla	83,1%	16,9%	88,1%	11,9%
Jehla pro odběry krve	21,2%	78,8%	26,9%	73,1%
Periferní kanyla	10,8%	89,2%	13,0%	87,0%
Chirurgická šicí jehla	13,1%	86,9%	13,4%	86,6%

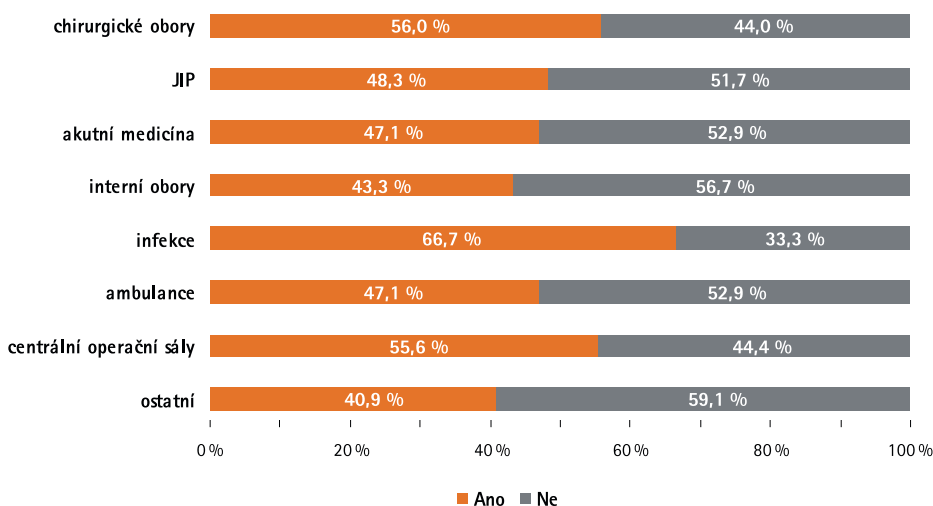
k aplikaci do žilního systému. Výskyt bodných poranění o injekční jehlu stoupl o více jak 10%, rovněž stoupl počet poranění o jehlu periferní žilní kanyly a chirurgickou jehlu.

Vliv stresu na rizika bodných poranění

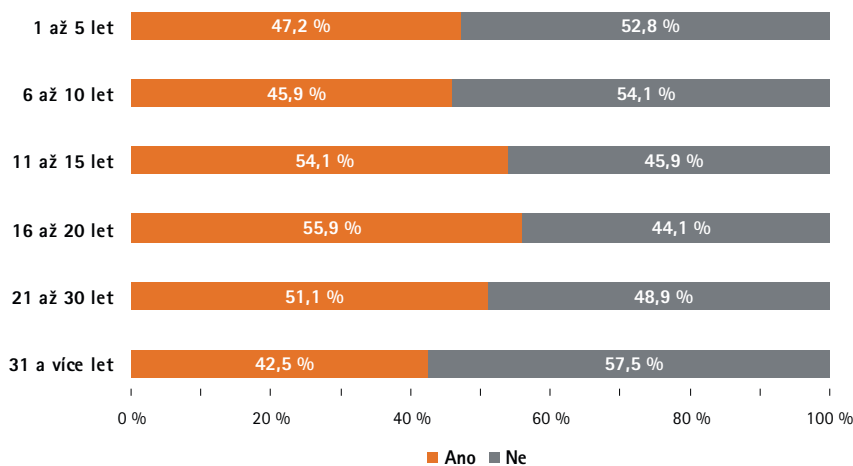
Respondenti udávají, že bodné poranění bylo způsobeno v 91,9% případů vlastní vinou. Ve 13% případů pak vinou spolupracovníka

a ve 13,2% bylo zaviněno pacientem. Přitom polovina respondentů se cítila zatížena stresovými okolnostmi (časovou tísni). Pokud zohledníme při subjektivním hodnocení nejvyšší míru stresových okolností, udává 66,7% respondentů z infekčního oddělení závislost poranění na působení stresu. Dotazovaní z ostatních pracovišť vypovídají o stresu v menším procentuálním zastou-

Poranění proběhlo v časovém či jiném stresu v závislosti na medicínském oboru (N = 1 187)

Poranění proběhlo v časovém či jiném stresu v závislosti na délce praxe (N = 1 192)

pení. Působení stresu podle výsledků anket nemá souvislost s délkou praxe, jak bychom očekávali v období prvních let výkonu povolání. Naopak nejvyšší stresovou zátěž udávají respondenti s délkou praxe mezi 16–20 lety.

Porovnáme-li celkové výsledky anket z roku 2010 a 2012, je respondenty stres jako faktor ovlivňující bodná poranění vnímán méně.

Vliv stresu

	2010	2012
Byl/a jsem ve stresu	52,1%	49,2%
Nebyl/a jsem ve stresu	47,9%	50,8%

Ochranné pomůcky

Ochrana proti přenosu infekce může být i v případě bodných poranění představována navlečením rukavic. 68,8% respondentů rovněž udává, že při poranění měli rukavice navlečeny. Zjistili jsme, že 94,1% respondentů pracujících na ambulanci mělo při incidentu ochranné rukavice. Při porovnání s výsledky první anket došlo ke zvýšení počtu pracovníků, kteří se při výkonu chránili rukavicemi, a to o 5%.

Dotazovali jsme se rovněž na vedení dokumentace o pracovních poraněních, kdy je úraz zaznamenán písemně u 73,7% případů. Častěji je dokumentace o úrazech pracovníků vedena důkladněji na interních odděleních a operačních sálech. Zlepšení přístupu pracovníků k důkladnosti v zápisech se v této otázce nepotvrdilo.

Písemná dokumentace

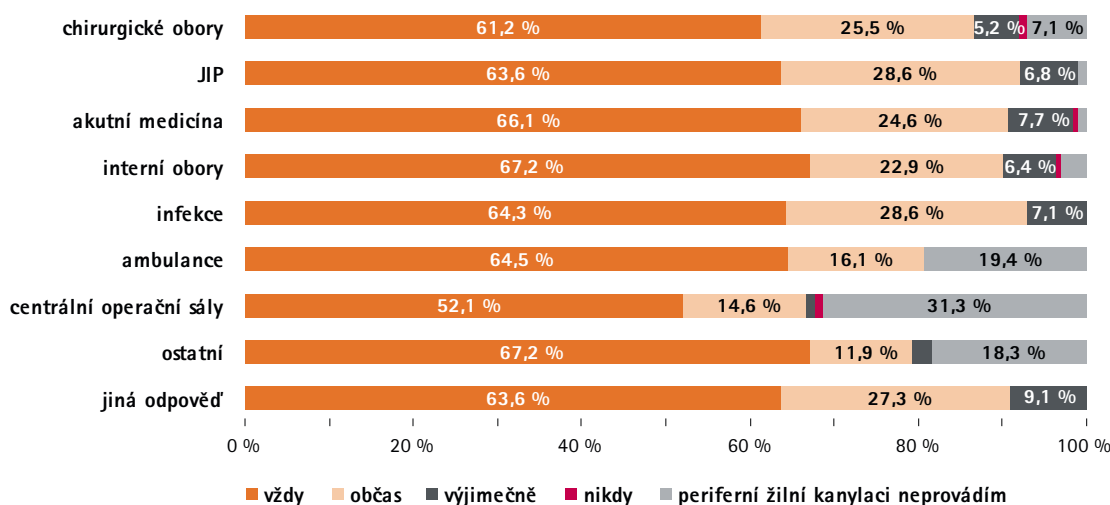
	2010	2012
Záznam proveden	72,6%	71,8%
Záznam nebyl proveden	27,4%	28,2%

Mezi důvody, které respondenti udávali pro vysvětlení absence písemného záznamu, patří u 36,8% respondentů poranění o neinfekční materiál (předpokládáme, že tím je míněn ostrý předmět před použitím), malý rozsah poranění udává 29,5% respondentů (chybí definice tohoto pojmu) a 14,5% respondentů udává, že se dříve poranění nehlásilo. Z ostatních méně frekventovaných důvodů uvádějí:

Frekvence používání ochranných rukavic při aplikaci periferní žilní kanylace v závislosti na lékařském oboru

(N = 1 824)

časovou tíseň, chybění systému vedení dokumentace apod.

Nejrizikovějším ošetrovatelským výkonem je při kombinaci jednotlivých faktorů (ostrý předmět, kontaminace krví, frekvence činnosti) periferní žilní kanylace. Jedná se o činnost, při níž je navlékání rukavic součástí standardního pracovního postupu. Druhým anketním šetřením bylo zjištěno, že si rukavice vždy navléká 63,9% respondentů, což je o 10,3% více než v prvním šetření. Občas si rukavice navleče 22,9% respondentů a výjimečně 5,4%. Nikdy si rukavice nenavleká 0,5% respondentů. Respondenti, kteří používají rukavice vždy, mají v 70,4% délku praxe 16–20 let.

Diskuse

Bodná poranění stále představují velké riziko pracovního úrazu a případné nákazy infekčními chorobami. Výsledky ankety přinesly z celkového aspektu pozitivní zprávu o po-

klesu bodných poranění při výkonu profese, na čemž se mohou podílet i následující skutečnosti: Problematika bezpečnosti práce a ochrany zdraví se rozšířila do povědomí personálu. První předpoklad se tedy potvrdil. Významný vliv má také široké spektrum bezpečnostních pomůcek, které jsou k dispozici, či svědomitější dodržování pracovních postupů zejména v posledních dvou letech. Konkrétně se to týká navlékání rukavic u rizikových výkonů. Počet respondentů používajících rukavice stoupl. Díky sebevzdělávání i sebeuvědomění nelékařských pracovníků se zvyšuje i jejich profesionalita. Závažnost poranění ale nemůžeme zlehčovat.

Častěji jsou pracovníci zraněni o použitý ostrý předmět (jehlu), tedy hrozí riziko přenosu infekčních agens, zejména krví. Přesto se však situace ne zcela napravila v důkladnosti zaznamenávání pracovních úrazů, protože je tento úkon i nadále podceňován. V tomto ohledu se náš předpoklad nepotvrdil.

Závěr

Riziko bodných poranění není vyšší u začínajících pracovníků, nýbrž provází především zkušené profesionály s délkou praxe přes patnáct let, kteří vykonávají činnosti spojené s manipulací s ostrými předměty. Nemůžeme spoléhat na to, že poklesne počet výkonů, při nichž je nutné používat jehly či jiné ostré pomůcky. Je třeba připomenout doporučení, která jsou již známa, a to likvidaci pomůcek do pevných označených nádob, minimalizaci manipulace s použitými pomůckami a používání bezpečnostních pomůcek. ■

Literatura:

- [1] ZACHOVÁ, Veronika, ŠKOCHOVÁ, Dagmar, *Bezpečnost personálu ve zdravotnickém zařízení*. Florence. 2011, roč. 7, č. 3, s. 21–25. ISSN: 1801–464X.
 [2] ZACHOVÁ, Veronika, ŠKOCHOVÁ, Dagmar, *Bezpečnost personálu. Anketa mezi zdravotnickým personálem v českých nemocnicích*. Ošetrovatelstvo a pôrodná asistència. 2011, roč. IX., č. 4, s. 10–12. ISSN: 1336–183X.